

Josip BARLEK
Etnografski muzej Zagreb

USKRSNE PISANICE PODRAVINE

IZ ZBIRKE ETNOGRAFSKOG MUZEJA U ZAGREBU

UMJESTO UVODA

Uskrsni običaji skup su običaja koji prate najveći vjerski blagdan – Uskrs. Uskrs se slavi u našem narodu od samog početka – kad smo primili kršćanstvo pred više od 1.200 godina. Slavljenje tog blagdana ima kod Hrvata važno mjesto u ciklusu proljetnih običaja, a odlikuje se bogatstvom i raznolikošću. U svetkovajušem tog blagdana možemo naći stare predkršćanske elemente isprepletene s novijim kršćanskim, stopljenim u živu narodnu tradiciju. Mnogo toga je već nestalo u bližoj ili daljoj prošlosti, no mnoge tradicije još uvijek žive. Uskrs karakterizira i opće poznata i spomena vrijedna prastara tradicija bojenja jaja. To su raznobojno obojena, ali i različito ukrašena jaja zvana pisanice.

Obično jaje simbol je života u mnogim kulturama i sredinama. Prepostavlja mladost, jakost, zdravlje, plodnost i obilje. Stoga nije čudo da je pisanica, ukrašeno kuhanom jajem, izdignuto u svom vrijednosnom i likovnom značenju na staru tradiciju, stariju i od samog Usksra. Ukrasavanje jaja vrlo je star običaj, znatne je starine, možda i pradavne. Lako se simbolika i značaj šaranih jaja više ne navodi i spominje, to je stara tradicija koja je izgubila značenje. Poznavali su ga i stari Germani i stari Slaveni pa tako i stari Hrvati kod kojih se šareno jaje nalazilo kao popudbina u grobnom prilogu. Da je ukrašavanje jaja baštinstveno iz staroslavenske pradomovine dokazuju i ornamenti na današnjim pisanicama koji se podudaraju u svih slavenskih naroda, naročito kod Slovaka, Poljaka, Ukrajinaca i Hrvata.

Među najstarije ornamente ubrajaju se razni geometrijski i geometrizirani oblici. Takvih sasvim jednakih ili vrlo sličnih ornamenata nalazimo i na mnogim drugim materijalima i predmetima, pa tako i na pisanicama. Na pisanicama je to svakako najčešće zaobljeni križ s kukama u brojnim varijantama i suvristicama, tzv. svastika. Taj ornament seže u daleku prošlost predhistorijskog doba, a bio je simbol vatre i plodnosti. Neki ga uspoređuju i s pticom u letu, znakom živosti. Kao znak plodnosti dospije je i na pisanice. Uz geometrijsku na pisanicama je ipak najčešća biljna ornamentika. Tumači se to i povezuje s običajima vezanim uz jaje u doba proljeća, doba klijanja sjemenja i buđenja života. Za njom, daleko u manjoj mjeri javlja se predmetna, a najrjeđe je životinjska ornamentika.

O ZBIRCI PISANICA ETNOGRAFSKOG MUZEJA

U cijelom jednom nizu uskrsnih izložbi od 1990. do danas Etnografski muzej iz Zagreba prezentirao je osebujnu narodnu baštinu i iz tog područja, prikazujući uskrsne običaje raznih dijelova Hrvatske, a uz njih je također pokušao približiti i ono blago koje se odnosi na uskrsne

pisanice. Rijetko su uz koji Odjel u Muzeju, kao u odjelu za proučavanje običaja i vjerovanja, sakupljeni tako vrijedni i značajni primjeri kao što su u jednoj od njegovih najvrijednijih zbirci – zbirci pisanica. Muzej ih posjeduje preko 1.800 primjeraka. Važno je napomenuti da jedan dio pisanica potječe s kraja 19. stoljeća, no nekoliko desetina je i starije od tog vremena. Samo ih ukrasom i starošću nadvisuju 3 pisanice iz zbirke biskupa Josipa Jurja Strossmayera, koje bi se moglo pripisati slavonskim (podaci o njihovoj starosti zaključuju se na osnovu kapelanovanja Strossmayerova na bečkom dvoru (1847.–49.), kad je na poklon dobio pisanice iz Slavonije). Najstarija od njih je iz 1847.

Kroz prikaz pisanica iz svih krajeva Hrvatske, Poljske, Bosne, Srbije ali i prekrasnih primjera pisanica iz Ukrajine, koje su sastavni dio zbirke, susrećemo se ne samo s umjetničkom kreativnošću poznatih i nepoznatih majstora pisanica, već i sa stariim tradicijama. Neobična sličnost hrvatskih i ukrajinskih pisanica veže ta dva stara europska i slavenska naroda. Ne smije se zaboraviti da je lijepu malu zbirku iz Ukrajine, huculska jaja, Etnografskom muzeju poklonio, uz ostale dragocjene predmete, sakupljač našeg narodnog blaga Milko Cepelić, tajnik biskupa J.J. Strossmayera. Sustavno su se hrvatske pisanice u Muzeju skupljale uglavnom dvadesetih i tridesetih godina ovog stoljeća – akcijom muzejskih povjerenika, uglavnom učitelja i svećenika. Tada su i prikupljeni najznačajniji primjeri raznorodnih tehnika i bogate ornamentike.

Opseg zbirkeiza drugog svjetskog rata se sporije popunjava, da bi zadnjih petnaestak godina, vezano uz romantičarski zanos hrvatske državotvornosti i uz gotovo svakogodišnje uskrsne izložbe u Muzeju, ali i akcija koje su ih pratile, opet znatno porastao sustavnim prikupljanjem za gotovo 600 primjeraka, tako da danas u njoj nalazimo preko 1800 pisanica.

No, prije nego što ukažemo na značajan broj sačuvanih pisanica iz Podravine i na njihovu vrijednost i značaj, ukažimo s nekoliko podataka na cjelinu te zbirke i neke detalje vezane uz umjetnost i umještost bojanja i ukrašavanja jaja u hrvatskoj narodnoj tradiciji. Osvrnuli bi se na značaj pisanice, njenu povijest, ali i pojavnost, progovorili nešto o tehnici, boji, ukrašavanju i ornamentiranju, o ulozi koju pisanica ima, ali i o mnogim drugim detaljima vezanim uz nju.

USKRSNE PISANICE U HRVATSKOJ

Jaja su se u hrvatskoj narodnoj tradiciji bojala uglavnom u Velikom tjednu, poglavito na Veliki Petak, a samo u pojedinim krajevima kao u okolini Dubrovnika i desetak dana prije Uskrsa, no to je bilo uvjetovano količinom pisanica koju su lokalne prilike i običaji zahtjevali. Tu se prvenstveno misli na darivanje i razmjjenjivanje pisanica.

U pojedinim krajevima pisanice su ukrašavale naročito vješte osobe. Koliko truda i preciznosti treba za ta mala remekdjela teško je reći. Ta vještina se uči uz majku i baku od malih nogu. Na osnovu uobičajene tradicije pojedinih krajeva Hrvatske pisanice su se ukrašavale na različite načine. Uz određenu boju, tehniku ukrasa, raznoliku ornamentiku, susrećemo i živu simboliku osebujne likovnosti. I baš kod tehnika izvedbe nalazimo izuzetnu raznovrsnost, od najraširenije tehnike pisanja voskom (batik), preko struganja nožićem ili britvom, lijepljenja papirnatih, tekstilnih i biljnih fragmenata, vezenja i oplitanja vunom ili koncem, izjedanja kiselinom, do oslikavanja bojom. Još je poznat starinski način ukrašavanja pisanica s pomoću voska (posebnom pisanicom u obliku lijevkica ili pomoću glavice pribadače igle), odnosno struganjem već obojenog jajeta posebnim, oštrim nožićem, britvom ili igлом. I dok se kod pisanja voskom može jaje bojiti i

ukrasiti u više boja, dotle strugani ornament dolazi samo na jednobojno jaje. Slični ornamenti, osim struganjem, mogu se postići, iako dosta rjeđe, *jetkanjem*, pisanjem kiselinom pomoću trešćice ili pera, tj. izjedanju boje dušičnom (*šotvaser*) ili nekom drugom kiselinom odnosno octom (*sirčetom*). Po jednobojsnom jajetu štapić natopljen u kiselinu skida boju i na taj način se dobiva ornament u tonu kore jajeta.

Od svih tehnika ukrašavanja tehnika šaranja s pomoću voska vjerojatno je najstarija i kao takva najvrijednija. Srećom, ona je i najrasprostranjenija. Rastopljeni vosak nanosi se malom šaraljkom, pisalicom (*kišćicom*) na površinu jajeta koje se zatim oboji. Postupak nanošenja voska može se još nekoliko puta ponoviti uz umakanja jaja u druge boje pa tako dobijemo prava mala višebojna remekdjela koja su i pronijela slavu umijeća šaranja naših žena.

Bojenje jajeta vršilo se u davnini isključivo bilnjom bojom, kako se nekad bojio i tekstil. Od prirodnih boja danas se na pisanicama koristi samo boja lukovine, a uz prehrambene kupovne boje u mnogim krajevima se koriste tekstilne, anilinske, koje su ograničenih nijansi i s vremenom blijede. Upravo nas iznenađuju razne nijanse crvene, žute, plave, zelene, crne, smeđe i drugih boja i njihova svježina, koje su se nekad dobivale od različitog bilja (trava, cvijeća, korijenja, lišća, stabljika i kore drveća). Korijen broća, koji je služio je za pripravljanje naročito lijepo crvenkasto-smeđe boje, spominje se tako u jednoj pjesmi iz Dalmacije već u 16. stoljeću. I dok se broć (*rubia tinctorum*) kasnije spominje i u Slavoniji, na cijelom području je krajem 19. i početkom 20. stoljeća bilo izuzetno jako rasprostranjeno tzv. *varzilo* (*Caesalpinia sappan*) crvenkaste triješćice koje su se dobivale iz kore brazilskog drveta koje se moglo kupiti od putujućih trgovaca. Stoga se i danas u tim krajevima jaje obojano jednom bojom (npr. lukovinom) naziva *broće* jaje ili *broćka*, odnosno sva jednobojna jaja *ovarzilita* jaja ili *varzila*.

Biljna ornamentika raširena je posvuda, od sitnih lozica koje dijele jaje na odsječke ili se ovijaju oko drugih likova, do krupnih cvjetova, grana, grančica i listova. Kao motiv susrećemo tulipan, stilizirani cvijet, hrastov list. Pojedini krajevi Hrvatske preferiraju određene boje, tehnike ukrašavanja i ornamentiranja. Tako na primjer, dubrovačko područje na jugu Hrvatske odlikuje se pisanicom crvene boje s bijelim kapljicastim ornamentom (Zvijezde, rozete, vitice, lepeze...) dobivene namakanjem glavica igle u već rastopljeni vosak i njegovim nanošenjem na jaje prije bojanja. Tehnika voska popularna je i u drugim krajevima, samo se vosak nanosi u više slojeva ljevkastim ili štapićastim pisalkama na slojeve u više boja pa se dobiva višebojna pisаницa koja nas oduševljava u Slavoniji, Srijemu i dijelu Podravine i Međimurja. Ornamentika ovih krajeva ponajviše je biljna, od sitnih lozica do većih ili manjih cvjetova i grančica.

Kolekcija međimurskih pisаницa je malobrojna, ali jako značajna. Ti primjeri pokazuju veliku sličnost s podravskim po tamnoj boji podloge i ornamentici, ali pokazuju i razliku jer se ističu zelenom bojom – neuobičajenom za pisаницice naših krajeva (utjecaj iz susjedne Mađarske).

Razlike postoje i u samim pisalicama, ali u tome kako se piše pomoću voska. I dok u sjevernoj Hrvatskoj, bolje rečeno u dijelu Podravine i okolici Zagreba prevladava pisanje voskom koji se zagrijava na lijevku pisalice na plamenu svijeće, u Slavoniji, Srijemu i okolici Dubrovnika piše se namakanjem pisalice u zagrijani i rastopljeni vosak.

Dok se u Srijemu nalazi često ukrašavanje ivica ornamenta točkicama, sitnim crticama i lozom, u Slavoniji su to veći ili manji stilizirani cvjetovi ili grančice (posebno đakovačka okolica i Slavonski Brod). Čest je motiv cvijet te varijante oble svastike i kosi pojas od trokutića i točkica. U Srijemu osnovna boja jaja je smeđa, crvena i crna. U višebojnim ukrasima, naročito oko Tovar-

nika, ističu se narančaste i crvene točke te gusti bijeli ornament ispunjen sitnim točkicama vrlo precizne izrade. U Baranji susrećemo posebnu ornamentiku *cvit, tri pera, loza*. Od životinjskih likova tu je *tica, koka i patka*, a od geometrijskih lanac od krugova, stilizirane grančice, slova S i tzv. *njivice* (četverokut ili mnogokut razdijeljen u manje površine s točkicama). Od boja, Baranja preferira modru, crvenu i boju ciklame.

Za pisanice iz Slavonije, gdje se u pisalicu, tj. njezin lijevak, umetao svileni končić koji se umakanjem u vosak ukrutio i kod pisanja ornamenata posebno tanko klizio po jajetu i pravio fine šare na kori jajeta. Takav način ukrašavanja se krajem prošlog stoljeća smatrao neprijepornim savršenstvom ukrašavanja, a Slavoniju krajem po naročito lijepo oslikanim jajima. Takvo jaje zove se *svilopis* (bogata, višebojna ornamentika, naročito profinjene i cizelirane izvedbe), dok jaje obojeno u jednoj boji nosi naziv *šareno* ili *šarano jaje*. Naziv *svilopis* vjerojatno dolazi otuda da se u običnu kičicu umetao svileni konac.

Ovaj zaključak prof. Milovana Gavazzija potvrđuje i najnovija spoznaja da se i u kraju oko Nuštra, gdje se primjenjuje deblje ornamentiranje jajeta, ukras izvodi kičicom u kojoj se nalaze dva pramena svilene niti. Time se opravdava i naziv poznat na širem području Slavonije i Srijema, gdje se svako višebojno ukrašeno jaje, makar grubljim šarama, zove *svilopis*. Pa i kasnije se, u Leksikonu Minerva 1936. godine, navodi da se od svih krajeva najljepše šaraju jaja po Slavoniji. Uz nju s istim predznakom stavlja se Srijem i Baranja. Po finoci izrade, a i po starosti, trebalo bi izdvajati dvadesetak šarenih jaja iz okolice Đakova koje su došle u Muzej oporučnom ostavštinom osobnog tajnika biskupa J. J. Strossmayera, Milka Cepelića. Muzej je uz bogatu zbirku teksitnog materijala dobio i najvredniji dio koji čini okosnicu zbirke pisanica.

U Zagorju nalazimo bogato ornamentiranu (ukras u obliku borovih grančica, spirala, zvijezda, točkica i cvjetića...), ali jednoboju pisanicu, obično crvene boje. Možemo razlikovati dvije grupe. Jedna nas po boji i biljnoj ornamentici podsjeća na podravske i međimurske pisanice s tamnom, crnom ili crno-smedom podlogom sa svijetlim ornamentom, dok u drugoj iz srca Zagorja prevladavaju geometrijski motivi na svijetloj podlozi. Jednoboju pisanicu nešto grubljeg uzorka nalazimo i u okolici Zagreba, samo što joj je podloga smeđa. Da se i u jednoj boji (crvenoj, crnoj ili zelenoj) mogu napraviti naročito dopadljive i vješto ornamentirane pisanice svjedoče i primjeri pisanica iz Slunja i okolice na koje se vosak nanosi perom.

Od starih tehnika ornamentiranog struganja valja spomenuti pisanice Središnje Hrvatske i dijela Podravine. Kiselinom se izjedalo u dijelu Podravine, bjelovarskom kraju i dijelu Slavonije. Posebno su slikovite pisanice opletane svilom i raznobojnom vunom u Slavoniji i pamučnim koncem u Posavini naročito u okolici Siska (*vezeno, navezeno, opleteno jaje*).

Nekad je bilo poznato i ukrašavanje srčikom bazge ili koje druge biljke (*site*), koja se u sitnim vijugama i spiralama nalijepila na koru jajeta, uz popunjavanje praznina na površini vunenim nitima ili aplikacijom tekstila (Pakrac, Vukovar i Podravske Sesvete). Bilo je i oslikavanja jaja kistom i bojom, naročito u Hrvatskom Zagorju. U sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, oko Novske i Virovitice oslikavale su se i drvene pisanice. Posebnu umješnost nalazimo u potkivanju jaja (npr. u okolici Slavonskog Broda) sitnim potkovicama pričvršćenim čavlićima

Pisanica u uskrsnim običajima ima dvojako magijsko značenje. Djeluje pozitivno – donosi dobro, sreću, ali i negativno, apotropejski – odbija zlo. Zbog toga se narod o Uskrsu pridaje veliku moć i ljuskama uskrsnih jaja. Pere ih se u vodi ili zakapa u zemlju. U vezi sa šaranjem pisanica stoji i njihova glavna uloga – darivanje i razmjenjivanje, bilo s osobama u obitelji ili s onim do koga

nam je osobito stalo. Dar je kume – kumčetu, bake i majke djeci, mlađih međusobno, ali i šire i dalje svojte, prijatelja i rodbine. U slunjskom kraju jedna osoba bi darivala drugima (uglavnom rodbini) i po dvadesetak, a u Dubrovniku mlada nevjeta i po pedesetak pisanica, uglavnom muževoj svojti. Još je jedan običaj od starine prisutan, a to je tucanje ili kucanje pisanice o pisanicu te onaj tko probije ljsku protivnikovog jajeta dobije i jaje. Taj stari običaj bio je забијеzen i u starom Zagrebu. Od igara s pisanicama spominju se i kotrljanja niz kosinu i gađanja jaja kovanim novcem.

PODRAVSKIE PISANICE

I u Podravini uz blagdan Uskrsa vezao se prastari običaj bojenja i ukrašavanja jaja. Što više, u nekim njenim dijelovima i uz Bijelu nedjelju, nedjelju koja dolazi iza Usksra. Vezano je to i uz interesantan običaj sestrenja ili *matkanja* koji se na tu nedjelju iza Usksra u djelu Podravine i Međimurja spominjao i izvodio sve do nedavna pa se ponegdje, kao u Podravskim Sesvetama, i revitalizira. Izvodio bi se na nekom mjestu, gdje bi se djevojke sastale, bilo u nekoj kući, donoseći jelo i pilo, zabavljujući se (više u Međimurju) ili pred crkvom ili kod kuće (uglavnom u Podravini) i tom zgodom sklapaju posestrinstvo, rjeđe pobratimstvo, izgovarajući pritom određene naloge. Poslije izvođenja toga običaja odabranice smatraju da su se toliko zbljžile i srodile kao prave sestre, pridavajući tomu značaj i veći nego što je bilo kumstvo. U tom običaju igra određenu i naglašenu ulogu pisanica koja se izmjenjuje. Zato je i pisanica za tu svrhu morala biti naročito lijepo ukrašena. Višebojni ukras izведен je uglavnom na tamnoj pozadini s pomoću voska u većem dijelu Podravine, dok je u manjem dijelu prisutna pisanica dobivena struganjem ukrasa površinom jednobojnog jajeta..

Običaj matkanja bio je vrlo slikovit. Za tu prigodu, na *Belu ili matkinu nedjelju*, majke su djeci našile šarene rupčice na koje su se metale pisanice. Matkati su se išle djevojčice, mlade dekle, ali i mlade žene koje su si bile naročito dobre. One su se skupljale na ulici, hodale, pokazivale i na kraju mijenjale pisanice. «Ti meni moju, ja tebi twoju!» govorile su i poljubile se. Poslije toga su se one zvale matke. Na pisanicama su nekada bili zabilježeni i karakteristični stihovi:

“Ovo se jaje za ljubav daje!” ili “Evo tebi pisanica, moga srca polovica!”

Starije žene, koje su već bile matke, tog su se dana malo počastile, išle su na gverc (u Molvama kod medicara) pa bi i zapjevale. Cijeli život su se pohađale i držale kao matke. U Novigradu, Molvama i Podravskim Sesvetama ima još žena koje govore jedna drugoj *matka*.

Pisanice su si naravno kao znak pažnje poklanjale i kume i susjede, danas kuma kumčetu također. Nekad je pisanica bila cijenjena i u općem siromaštvu (*bila je bokčija*) smatrala se pravim znakom pažnje dok danas nije tako, makar se danas na poklon i daje nekoliko pisanica.

Kada bolje usporedimo pisanice zbirke Muzeja i posebno se osvrnemo na skupljene primjerke iz raznih dijelova Hrvatske vidimo da i u Podravini nalazimo, također višebojne, bogato i znalački ornamentirane pisanice. Po kvaliteti i finoći izvedbe ravne su onim najstarijim slavonskim i srijemskim. Tu prvenstveno mislimo na stare primjerke pisanica iz Podravskih Sesveta izvedenih voskom u četiri boje (bijela, žuta, crvena i crna). Ali i na drugim podravskim pisanicama čarolija boja i raznovrsnog, prvenstveno biljnog ukrasa uz nizanje točkica i pokojeg geometrijskog ornamenta, dolazi do punog izražaja. Uz crnu u osnovi podloge, nižu se u slikovitom spektru crvena, žuta narančasta, ljubičasta, ružičasta, zelena i smeđa boja.

Ornament podravskih pisanica izведен je u više boja, 2–3 boje. Samo bojanje vršilo se u 3 faze. Prva faza bila je da se na golo jaje ornament našara voskom, zatim se uroni obično u žutu boju kojom se oboji cijelo jaje, osim pokrivenih mjesta. Sada se pokriju voskom neka žuta mjesta, prosljeđujući u tom prvi nacrt i jaje uroni u crvenu boju, tako da je na taj način cijelo jaje obojeno crvenom bojom, osim pokrivenih mjesta prve i druge faze. Nakon toga, ne skidajući vosak, jaje se uroni u neku tamnu boju, obično smeđu ili crnu tako da temeljna podloga ostaje u toj boji, koja pokriva ona prva dva sloja. Time je bojanje jajeta završeno. Vosak se skida ili toplom krpom da se vosak otpri ili sastruze i pred nama je lijepo ukrašena pisanica s bezbojnim, žutim, crvenim ornamentom na tamnoj podlozi.

Ornament podravskih pisanica pretežno je biljni. Cvjetovi i listovi raznih oblika (pupovi, grančice s listićima, lozice i cvjetići). Prevladava cvijet oblika tulipana, klinčića i đurđica. Sam ornament pokazuje već i izvjesnu geometrizaciju biljnih motiva. Šaranje se vršilo pisalicom ili "kičicom". To je drveni štapić raskoljen na vrhu i u procjep utaknut komadić lima ili žice. Tehnika šaranja voskom je ista kao i u Slavoniji. Tradiciji ukrašavanja možemo pridodati i pisanice ukrašene aplikacijama tkanine i nizanjem ornamenta vijuganjem srčike šaša. Ukrašavanje jaja otiscima biljaka sve više uzima maha i postaje popularna (cvjetovi i listovi), tzv. faksimil metoda.

Najstarije prikupljene pisanice iz Podravine, njih stotinjak, skupljene su marom mjesnih učitelja i kapelana dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća (Josip Milunić kateheta u Virju, učitelji u Zagrebu Juraj Lassman, Franjo Filipović... Njima su se kasnije pridružili ineki drugi svjesni pojedinci, među kojima je bilo i studenata, ali i raznih uglednika – Marica Hanž, Marija Vlahović, Edo Marković, Slavko Stojaković, obitelj Fuček...). Najviše se odnose na pisanice rađene u mjestima gdje je bila živa tradicija ukrašavanja – Novigrad Podravski, Molve, Šemovci, Virje, Miholjanec, Čepelovec, Pitomača, Podravske Sesvete, Predavec, Đurđevac, Subotica. Uglavnom se ne navode podaci o izradivačima. Tek sporadično doznajemo da su u Novigradu Podravskom bile vještice ruke Ane Ljubić (često je potpisala svoje djelo), a u Miholjancu primat pripada Bolti Kuštraku.

No, u Podravskim Sesvetama zabilježeni su uz najstarije primjere uskrasnih ornamenata Podravine i podaci o autoru. Načinila je to dokumentarnom točnošću Marija Šokec na nekoliko pisanica, koje je isărala u stilu svoje bake Šerbedija, motivima iz 1900. godine (što je i zabilježeno u vijugavom cvjetnom ornamentu s prolalistim grančicama). U ovom mjestu također možemo najbolje pratiti gotovo u povijesnom nizanju primjerke višebojnih pisanica sve do najnovijih vremena. Od iste autorice imamo zabilježen primjer pisaničkog ornamentiranja njene majke Ane Vlašić oko 1918. i 1924./25. i vlastitog iz 1935., 1938. i 1949. godine te kako je sama radila i nadopunjavala nove ornamente (mačuhice, paunovi, hrvatski povjesni grb i nizanje stihova.: ovo se jaje samo za poljubac daje). Ove pisanice vrhunski su rad u četiri boje i mogu se mjeriti s bilo kojom pisanicom iz ostalih krajeva Hrvatske, i po ukrasu i po izvedbi, minucioznosti i perfekciji.

U Podravskim Sesvetama i danas ta tradicija živi istom ljepotom i skladanjem boja kao nekad i zbirka se nadopunjuje pisanicama zaslужnog suvremenog autora **Josipa Cugovčana**.

Pisanice ukrašene drugim tehnikama daleko su manje zastupljene u zbirici i čine njen manji dio, možda trećinu. Najbrojnije od njih su svakako one koje su ukrašene grebenjem, to jest struganjem ili rezanjem ornamenta na jednobojnu podlogu, uglavnom smeđu, žučkastu ili crvenkastu. Kod struganja ornamenta bilo je također izvrsnih majstora, samo im se nisu kao danas bilježila imena. Zbog toga su nam mnogi lijepi primjerici sačuvanih pisanica iz zbirke ostali nepotpisani, a njihovi izradivači nepoznati. Svejedno, možemo konstatirati da je bilo mnogo

onih koji su prenosili tu staru i neobično nježnu vještina ukrašavanja. Mnogo je pisanica izrađeno finom i laganom rukom, služeći se uglavnom britvom ili nožem, poput pisanica s motivom dva goluba s cvjetnom granom iz Predavca iz 1928. ili ruka s rukovetom cvjetnih grančica i dva goluba s pismom u kljunu s natpisom *Sretan Uskrs, Đurđevac* iz Đurđevca iz 1934. ili buket s ružama na sačuvanoj pisanici iz Čepelovca iz 1926. Na ovim pisanicama se nalaze također ugredene brojne želje i poruke izradivača, što je još jedna potvrda njihovog majstorstva i uvježbanosti. Kao primjer možemo navesti još jednu pisanicu iz Čepelovca iz 1926. godine na kojoj u izduženoj pjesničkoj formi između složenog ornamenta uskrasnih zvona i cvjetnih grančica dolazi sljedeća poruka – želja:

Zadovoljstvo

Zdravlje sreću
To Vam dao
Dragi Bog.
Svakog dana
Radost veću
To je želja
srca mog.

Jedini pouzdani podatak o izradivaču takovih pisanica bilježi prema dostupnoj dokumentaciji tadašnja direktorica Etnografskog muzeja u Zagrebu, prof. Marijana Gušić, u svom radu *Podravske pisanice*, objavljenom u Zborniku grada Koprivnice, 1946. godine: *U izradivanju pisanica, šaranih nožićem, posljednjih je godina pred drugi svjetski rat bio pravi majstor seljak Bolto Kuštrak iz sela Miholjanec kod Virja. On je bojadisao jaja u svim tonovima crvene boje, od svjetlo otvorene do tamno ljubičaste, gotovo crne, i vanrednom vještinom ih ukrašivao nožićem.*

Ta vještina nije ni danas zaboravljena, što više možemo se pohvaliti s nekoliko vještih majstora koje ju izvanrednom lakoćom izvode. Tu prvenstveno mislimo na Branku Riškuš iz Novog grada i Milicu Međurečan iz Pitomače.

USKRSNA PISANICA PODRAVINE JOŠ ŽIVI

Kada smo pripremali uskrsnu izložbu »Pisani Vuzem» (izložbu uskrasnih običaja sjeverozapadne Hrvatske) koja je i održana u proljeće 1991. u prostorijama Etnografskog muzeja u Zagrebu, nismo ni mislili na to koliko će ona utjecati kao poticaj onima koji su njegovali taj već uglavnom zaboravljeni i mislilo se izgubljeni umjetnički narodni izraz, a kamoli da će to biti i nova prilika da se nastavi sa skupljanjem novih primjeraka.

U početnim kontaktima, koliko god su nam se činili premalim, mnogi ljudi dobre volje, a kasnije i naši dobri i vrijedni suradnici, objeručke su prihvatali i poduprli naša nastojanja, tako da smo iz Hrvatskog zagorja, Međimurja i Podravine mogli prikazati živu praksu uskrasnih običaja i tom prilikom mnoge vrijedne ruke, osim što su napravile i ispekle već tada rijetko spominjane primjerke uskrasnih peciva i obrednih kruhova (*kovtanja, pletenica, kita, pereca, ptičeka, bidrica, kugleva i zbornjaka*), napravile su i mnoge lijepе i slikovite izvorne pisanice. Spoznali smo da ta vještina nije izgubljena već naslonjena na tradiciju nastavlja živjeti i daje nam novu šansu koju nismo propustili.

Tom prilikom smo u Podravini prikupili stotinjak osobito vrijednih pisanica. Jer, ne samo u starijim, već i u novijim primjercima pisanica koje izrađuju današnji izradivači, mogu se naći prava mala remek-djela (pisanice Josipa Cugovčana i Jele Birovčec iz Podravskih Sesveta, Branke Riškuš iz Novigrada, Eve Popec, Ane Bogat i Kate Horvat iz Molva, Milice Međurečan i Zlate Lauš iz Pitomače, Emilije Petričević iz Kunovca...). Višebojne su to pisanice, vješto ukrašene u stilu svoje sredine koristeći se pisaljkama s voskom ili i strugane nožićem ili britvom jednobojno bojenog jajeta ili oblijepljene komadićima tekstila i srčike šaša. Nastavili smo i s dalnjim sakupljanjem, a s nekim izradivačima koji su nam se nametnuli u vjernom prenošenju tradicije i njegovanju izvornog izraza i dalje surađujemo i kontaktiramo. Neki od njih mogu se navesti i drugima za primjer jer čuvajući tradicijske zasade koje su baštini na ovim prostorima prenose ih drugima. Na tim krhkim predmetima produžuju onu nit kulture koji su kao dio šireg kolektivnog sjećanja primili od svojih prethodnika. Preko njih i s njima, uronjeni u neprocjenjivu vrijednost narodne kulture i baštine, jesmo ono što jesmo, živi nosioci narodnog identiteta. U narednim retcima ćemo upoznati neke od njih, izradivače podravskih pisanica.

Josip Cugovčan, rođen je 1955. u Podravskim Sesvetama. Poznati je izvorni umjetnik urođen u neizmjerno narodno blago, nenadmašan u prikazima zavičajnog života. Zaljubljenik je u pisanice i umjetnik koji ih stvara. Kada se pojavio prvi puta u zagrebačkom Etnografskom muzeju 1991. godine, na otvorenju uskrsne izložbe s košaricom punom pisanica koje je sam izradio nismo ni mislili da smo započeli tako značajnu suradnju koja i danas traje. Postao je dobar i pouzdan suradnik Muzeja u brojnim izložbama, prezentacijama i akcijama na popularizaciji i njegovaniju narodnog stvaralaštva. Pod njegovim vodstvom KUD Sesvečice uvježbao je i izvodio programe s božićnim i uskrsnim običajima na mnogim nastupima Muzeja u domovini i inozemstvu.

Utemeljio je i neobično vrijednu i bogatu zbirku o narodnom životu Podravine, koja je otvorena 1975. i obuhvaća preko 2500 biranih eksponata. Uz kućni inventar i pribor, razna pomagala, alete, vrijedne nošnje, tekstil, predmete svakodnevne uporabe kao i onih vezanih uz narodne običaje i vjerovanja, u zbirci se ističu brojne višebojno ukrašene pisanice Podravine (najstarije iz vlastite sredine). Umjeće višebojnog oslikavanja pisanica s pomoću voska, koje je u Podravskim Sesvetama bilo dobro poznato početkom 20. stoljeća, a koje se 70.-ih godina sasvim ugasilo, upravo je njegovim zauzimanjem sačuvano i preneseno do danas. Od sestre svoje bake, Ane Halusek naučio je tu prastaru tehniku koju je neobično zavolio i od nje se više ne odvaja pa ga mnogi i prepoznaju kao izvanrednog umjetnika tradicijskog ukrašavanja pisanica.

Zbog toga je do sada Josip Cugovčan sudjelovao u popularizaciji pisaničke tradicije na mnogim izložbama i radionicama, školskim susretima i manifestacijama u Hrvatskoj pa i u inozemstvu, gdje se pisanica izlaže i u praksi uči njena likovno-izvedbena tradicija.

Pisanice koje izrađuje odišu bogatim koloritom rodnih Podravskih Sesveta. Na crnoj podlozi jajeta rasprostire se raspjevana crveno-bijelo-žuta cvjetna kompozicija isprepletena stabljičicama s listićima, žitnim klasjem i motivima srca. Ove pisanice su se nekad izmjenjivale kod starog običaja posestrinstva i pobratinstva – matkanja pa su na njima zabilježene i neke poruke i stihovi koje vjerno ispisuje:

Mili dragi s plave joke
Gda mi doješ pod obloke... ili
Leti golub sa visine
Nosi pozdrav iz daljine...

Savladao je i jednu drugu staru tehniku ukrašavanja pisanica, obligepljivanje jajeta tkanim i srčikom šaša – sitinom kojoj ga je podučila Jela Birovčec, ženina majka. No, pisanicama daje i svoj umjetnički izraz suvremenog proživljavanja stvarnosti pronošenjem poruka mira, naročito za vrijeme domovinskog rata. Tehnički je toliko napredovao da za sada jedini radi na ispuhanom jajetu bilo koje vrste, kokošjem, pačjem ili gusjem.

Kao čuvat starih tradicija i znanja koja u izravnom kontaktu, vjerno i s radošću prenosi svim zainteresiranim, bilo pojedinačno ili u brojnim radionicama (izrade pisanica, božićnih jaslica i nakita), ali i brojnih drugih vještina, od izrade nošnji i čuvanja folklornih tradicija mjesnog KUD-a «Sesvečice», do bilježenja tradicijskog života, Josip Cugovčan nastavlja s uređenjem izvornog seoskog dvorišta i okućnice, vezujući ga uz ambijent jedne stare kovačnice.

Branka Riškuš, rođena Vlašiček, 29. 01. 1943. u Sirovoj Kataleni.

Priznata je majstorica ukrašavanja pisanica iz Novigrada Podravskog. I dok se nekad u Novigradu upotrebljavala tradicionalna metoda ukrašavanja voskom u nekoliko boja, kao što je već prije spomenuto, ona od svoje trinaeste godine počinje *rezati* pisanice, tj. ukrašuje ih struganjem. Pri tome se koristila britvom. Taj alat je od tada uvijek prati i od njega se ne rastaje ni danas. Odmalena je prihvatile tradiciju struganja ornamenta, tradiciju Sirove Katalene. Jaja se prethodno oboje bojom – zaviju u farbi i ohlade. Nekad se koristila boja lukovine i crna boja za *robu*, danas uglavnom crna i plava, ponekad ljubičasta. Kod *rezanja pisanica* umjetnice Branke prevladavaju tradicionalni cvjetni motivi koje minucioznom savršenošću poput čipke izvodi na gusjim i kokošjim jajima: ruže, grančice s listićima, ljubičice, tratinčice, đurdice, mačuhice, ciklame, zvončice... Kad ukrašuje jaje radi s tolikim zanosom da se prepušta ruci koja ju sama vodi, ne znajući što će na kraju ispasti.

Od 1992. od kada smo ju upoznali, sudjeluje na mnogim izložbama i uspješno predstavlja ovaj stari stil ukrašavanja pisanica neobične ljepote i izražajnosti. Još i danas radi s lakoćom mnoge pisanice kako bi usrećila druge. Kad smo ju ove godine zatekli kod kuće, dočekala nas je s dvadesetak odabranih pisanica koje je napravila zadnjih desetak godina – predavši ih kao poklon Muzeju. Nove primjere umjetnički oblikovane tradicije s veseljem priprema kako bi ih prvom prilikom predala na čuvanje i koprivničkom muzeju, gdje će upotpuniti i obogatiti zbirku.

Emica Popec, rođena Tuba, 24. 12. 1923. u Molvama, gdje i danas živi u Marjanskoj ulici. Od kada zna za sebe pisala je pisanice pomoću kićice s voskom koji se grije na plamenu svijeće. Kao boju koristi crveni krep papir otopljen u vodi. Temeljna boja je crna boja za bojenje tekstila.

Upoznali smo ju još 1993. godine kao izuzetno poznatu i cijenjenu narodnu majstoricu pisanica. S neobičnim veseljem i lakoćom demonstrirala je u uskrsnoj radionici Etnografskog muzeja tada već pomalo napuštenu tradiciju višebojnog oslikavanja pisanica. Pred očima prisutnih na tamnoj podlozi nastajao je čaroban svijet živih crveno izvedenih cvjetnih ukrasa i šara s natpisima – Sretan Uskrs. Listovi i latice slažu se u izduženoj formi u neobičnom skladu.

Ponegdje iz stručka cvjetovi prelaze u skupinu koja s listovima i grančicama izrasta iz posude – tegla, poput, mogli bismo reći, u narodnoj umjetnosti već zaboravljenog motiva «životnog stabla». Od cvjetova nalazimo đurdice, ljubičice, tulipane, zumbule... koji dolaze u kombinaciju s plodovima jagoda ili drugim točkastim ornamentom uz male zavojnice zvane zafrčki. Uz nju su u radionici nastupile i kći Dorica Pošta i unuka Ksenija, što je bila prava mala senzacija za

novinare. U živoj prezentaciji, spominjući običaj *matkanja* oduševljavale su sve prisutne. Sve do nedavna čuvala je pisanice koje su tom prigodom nastale (na jednoj je i upisan datum – 6. 4. 1993.), da bi ih kod ovogodišnjeg susreta predala uz nekoliko novijih kao poklon Muzeju. Sjeća se da je prezentacija u muzeju pripomogla ponovnom oživljavanju pisanica u Molvama, koje je iza 2. svjetskog rata nekako zamrlo. Iako već u godinama, kad dođe doba Uskrsa *nekaj ju vleće i opet bu pisala pisance*.

Ana Bogat, rođena Varga, 26. 07. 1932. u Molvama, gdje još uvijek živi i stvara. Poznata je pjesnikinja koja se oduvijek bavila pisanicom. Kokosja i guščja jaja oslikava starom molvarska tehnikom pomoću kičice i voska kako ju je još njena baka naučila dok je bila mala. Pisanice joj se odlikuju posebnim cvjetnim koloritom na bazi stare tradicije (durđice, ciklame, visibabe, tulipani, fijolice, pijarček, lepe kate...). To su prava mala umjetnička djela. Na njih upisuje poučne poruke poput ove koja je zabilježena na slici kada smo ju ove godine zatekli u njenom stanu u Majsanskoj ulici:

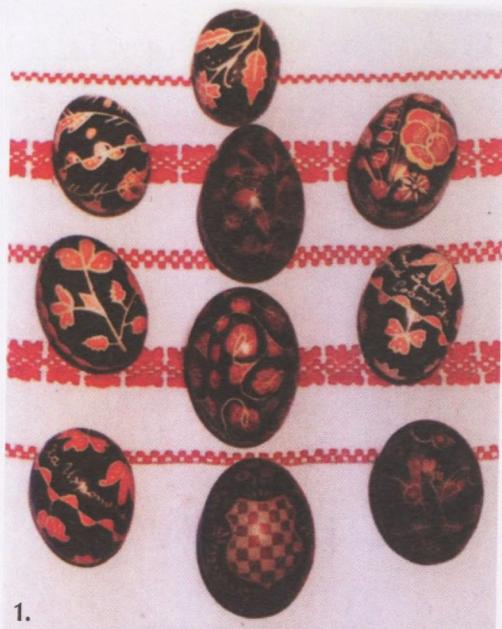
*Prijatelj Ti svatko nije, koji Ti se milo smije. ili
Cvijeće cvjeta i usahne, trava nikne i propadne,
Što god biva, sve prestaje, samo spomen vijekom traje.*

Još joj je živo sjećanje na nekadašnje *matkanje* koje se odvijalo kod crkve na *Belu nedelju*. Matkalo se za cijeli život. Kao djevojčica bakinoj *matki na matkinu nedelju* kad se nije pojavila u crkvi nosila je pisanicu. Sretna je da pisanica opet živi i da ju može izlagati na mjesnoj izložbi koja se svake godine već desetak godina u uskrsno vrijeme održava u Molvama. Uz svoje, čuva i pisanice drugih majstora kojih je sve više. Njezine se izuzetno lijepo oslikane pisanice naročito cijene i s radošću čuvaju i poklanjam.

Milica Međurečan, djevojački Novaković, majstorica je struganih pisanica iz Pitomače. Možda više nego po pisanici poznata je po kuhanju na svadbama i pripremanju raznovrsnih kolača. Sudjelovala je na brojnim humanitarnim akcijama, kako za vrijeme rata za mnoge stradale, Slavonski Brod, Đurđevac, Zagreb, Pitomača, tako i za dječje ustanove (Dom u Nazorovoju u Zagrebu posjetila je pet puta). Znalački ukrašene pisanice i ukusni slikoviti kolači iz bakine kuhinje, to su njeni darovi za koje ne žali ni truda, ni sredstava ni vremena. Osvaja toplinom i vedrinom. Rođena je u Otravancu 1940. godine, gdje je uz baku i susjedu još od 13. godine počela peći kolače i ukrašavati prve pisanice. I dok je baka rodom iz Podravskih Sesveta izradivala pisanice s voskom, više su je privlačile one koje se ukrašuju pomoću nožića, što je i odgovaralo tradiciji rodnog mjesta. Možda je tome doprinio i brat koji joj je napravio «pravi» nož iz jednog čavla, čak «s ručkom». Izgradila je prepoznatljiv stil ukrašavanja struganog ornamenta na jednobojnom jajetu. Motivi su joj naročito bogati i neobično vješto izvedeni: cvjetne grančice, cica mace, košarice s cvijećem, golub na grani, svijeća...

I NA KRAJU

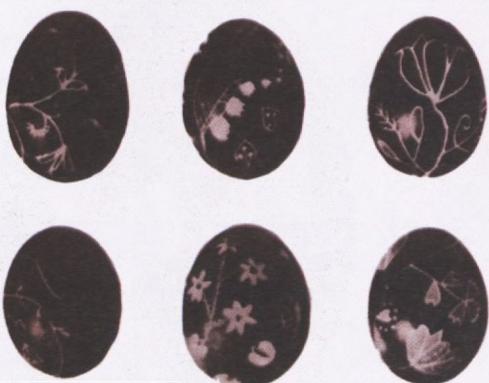
Želio bih istaknuti potrebu čuvanja tradicijske pisaničke baštine koja živi u još nekim mjestima Podravine, Drnju i Torčecu i nekim drugima iz kojih se primjeri još ne nalaze u fundusu

1.

3.

2.

4.

7.

1. Višebojne pisanice iz raznih dijelova Podravine rađene batik tehnikom oko 1920., foto: Đ. Griesbach 1991.; 2. Pisanice iz 1921. Novigrad Podravski, foto: M. Gavazzi 1921.; 3. ORNAMENTIKA PISANICA PODRAVINE - 1 i 3. Novigrad Podravski, 1922. 2. Molve, 1923. 4. Šemovci, 1922. 5. Čepelovec, 1926. 6. Pitomača, 1996. 7. Podravske Sesvete, 1991. 8. Podravske Sesvete (uzorak iz 1900.), 1949. 9. Molve, 1992. Crteži prema originalnim primjercima, tuš, M. Barlek 2001.; 4. Pisanica ukrašena voskom iz Podravskih Sesveta 1949. šarala M. Šokec u bakinom stilu iz 1900. Foto: M. Tomljenović 2004.; 5. Pisanica M. Šokec u stilu bake iz 1900. Podravskih Sesveta 1949. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 6. Pisanica M. Šokec vlastiti rad, Podravske Sesvete 1949. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 7. Pisanica ukrašena voskom, Marica Šokec, vlastiti rad, Podravske Sesvete 1935.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

18.

17.

8. Pisanica šarana voskom, M. Šokec, u stilu svoje majke iz 1924./25. sa stihovima pjesme Oj sesvetske lивадице, Podravske Sesvete, 1949. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 9. Pisanice ukrašene voskom, iz Novigrada Podravskog iz 1922. i Molva 1923. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 10. Pisanice ukrašene voskom, Podravska Subotica 1924. Foto: M. Tomljenović 2004.; 11. Podravske pisanice iz okolice Virja, 1922/23. Foto: M. Tomljenović 2004.; 12. i 13. Pisanice Ane Ljubić iz Novigrada 1922. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 14. Pisanica, Šemovci 1922. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 15. Pisanica šarana voskom, Šemovci 1922. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 16. Pisanica smeđe obojana, strugana, Predavec 1928. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 17. Pisanica tamno smeđe obojana, strugana, Đurđevac 1934. Foto: Đ. Griesbach 1991.; 18. Matkanje (običaj sestrena i darivanja pisanicama), Podravske Sesvete, foto: J. Cugovčan 1994.

19.

20.

21.

23.

22.

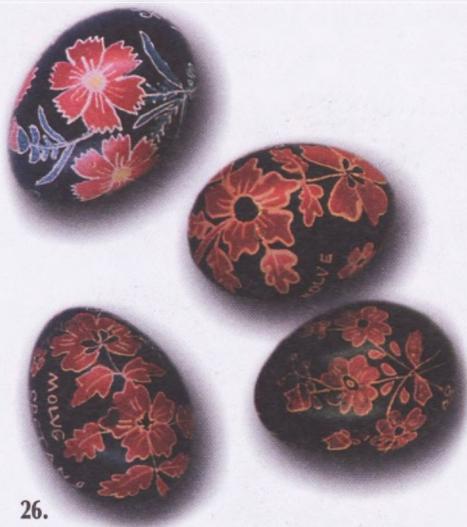

24.

25.

19. Pisanica ukrašena aplikacijama tkanine i sitine, Jela Birovčec, Podravske Sesvete, 1995. Foto: M. Tomljenović 2004.; 20. Pisanica šarana voskom, Josip Cugovčan , Podravske Sesvete, 1994. Foto: M. Tomljenović 2004.; 21. Pisanica ukrašena voskom u četiri boje, gušće jaje, Podravske Sesvete 1992. Foto: M. Tomljenović 2004.; 22. Postupak ukrašavanja pisanica na sesvečki nanošenjem voska, Podravske Sesvete 1992. Foto: M. Tomljenović 2004.; 23. Pisanice iz Podravskih Sesveta, Josip Cugovčan, 90. godina 20. st., foto: M. Tomljenović 2004.; 24. Pisanica strugana britvom; gušće jaje, Branka Riškuš, Novigrad Podravski 1996. Foto: J. Barlek 2004.; 25. Branka Riškuš reže pisanice u svom stanu, Novigrad Podravski, kolovoz 2004. Foto: J. Barlek 2004.

26.

27.

28.

30.

29.

31.

26. Pisanice Emice Popec iz Molva 1993.- 2002. Foto: J. Barlek 2004.; 27. Košarica s pisanicama Evice Popoc iz Molva, kolovoz 2002., foto: J. Barlek 2004. 28. Eva Popoc i kći Dorica Pošta majstorice pisanica iz Molva., kolovoz 2004. Foto: J. Barlek 2004. 29. Pisanica, gušće jaje, Ane Bogat iz Molva, kolovoz 2004. Foto: J. Barlek 2004. 30. Ana Bogat, majstorka pisanica iz Molva, kolovoz 2004. Foto: J. Barlek 2004.; 31. Pisanice strugane nožem, Milica Međurečan, Pitomača 1996. – 2000. Foto: M. Tomljenović 2004.

spomenute zbirke Etnografskog muzeja u Zagrebu. Željeli bi ih prikupiti i pridružiti onima već prikupljenima. Nadasve je važno da dademo podršku onima koji se bave promicanjem tradicijskog ukrašavanja tog malog, ali neobično vrijednog objekta narodne kulture.

Tako i podravskom kraju stavljamo na uvid dio onog blaga koje je iz njega poteklo. Podravskih pisanica nema samo skupljenih u podravskim zbirkama, kojih je sve više (značajni primjeri su prikupljeni u spomenutoj zbirci Josipa Cugovčan), ni u zbirci Etnografskog muzeja u kojoj su njezini prvi i možda najvredniji primjeri, već i u nekim drugim zbirkama izvan Podravine, kao što je ona u Slavoniji, u Čepinu, poznatog entuzijasta i sakupljača Mirka Heffera, najveća zbirka pisaničica u Hrvatskoj. Zato mi se nameću i neke misli o pisanicima koje je izrekao isti marni sakupljač u katalogu izložbe pisaničica iz njegove kolekcije u prostorijama Etnografskog muzeja u Zagrebu kojom se predstavio hrvatskoj javnosti 1999. godine: «*Podržavanje izrade pisaničica različitim tehnikama zabilježenih u nas jedan je od načina vraćanja baštini, put da tradiciju vratimo u svakidašnjicu jer kao što Uskrs ne traje jedan dan, nego bi nam trebao biti u pameti svaki dan, tako i pisanicu treba približiti najširem pučanstvu gdje su i nekad bili njeni korijeni!*»

Istim je romantičarskim zanosom o pisanicama, posebno podravskoj pisala je već prije spomenuta direktorka zagrebačkog Etnografskog muzeja prof. Marijana Gušić. Nadahnule su je podravskе pisaničice do tada prikupljene u spomenutoj zbirci o kojoj i danas pišemo:

«Od davnine je običaj da pojedinci koji nose u sebi dar umjetničkog izražavanja ovakva bojadisana jaja ukrašuju naročitim šarama. Tako jednostavno jaje postaje istinskim izrazom doživljene ljepote. Mi tada ovakve pisaničice cijenimo ne samo kao dječju razonodu i uspomenu na prastara vjerovanja, nego gledamo u njima dokaz, mada sitan, ali tankočutno podan veoma prostim sredstvom, o bogatom unutrašnjem životu našega čovjeka. Ovakve pisaničice ubrajamo tada u tzv. likovni folklor našega naroda, jednako kao na primjer skladno starinsko ruho, ukusan vez, lijepu čipku ili tkanje, ili dobro izrađenu glinenu posudu, ili vješto išaranu tikvicu, izrezbarenu i narovašenu drvenu sviralu, starinsku preslicu, ili bilo kakav predmet dnevne upotrebe našega seoskog života, jednostavan po svojoj službi i sredstvu iz kojeg je izrađen, a bogat estetskim izrazom. Sva nam ova djela svjedoče o visoko razvijenom umjetničkom smislu našeg naroda, o njegovu stvaralaštvu, govoreći o tom, kako je u našem selu živa potreba ovakvog višeg, plemenitijeg izjivljavanja postojala i ranije, u doba teških borba za opstanak, a postoji živom i danas. Ovo pak svjedoči o životnoj snazi jednog naroda i o mogućnosti da se sam svojim sposobnostima, u utakmici među ostalim narodnim zajednicama, izdigne i održi na vidnom mjestu koje ga po sposobnostima i pripada.»

Kao u ostalim našim krajevima i u Podravini još se i danas za Uskrs šaraju pisaničice starinskim načinom. Uglavnom su dvije vrste rada, kojim se obojena jaja išaraju uzorcima. Jedan je način, taj je više u upotrebi, da se jaje prošara voskom prije ili poslije varenja u boji, drugi, koji traži vještiju ruku, da se šara upara nožićem već obojenu lupinu cijelog jajeta. I jednim i drugim načinom dobivaju se veoma lijepi pisaničice. Voskom šarana jaja iz Podravine nose na sebi često crtež u obliku cvijeta, tulipana, klinčeca ili drugog kakvog cvijeta, možda i izmišljenog samo zbog estetskog dojma, ali svagda je taj crtež skladan, živ i bogat svojim smionim pastoznim potezom. Nožićem parane podravske pisaničice ukrašene su uzorcima sitnog cvijeća, vitica i lišća, na način starinskih vezenih tkanina. Ovakva jaje djeluju doista kao nježna, pomno izrađena čipka. Čitav niz primjeraka jedne i druge vrsti pisaničica, pa među ostalim i onih iz Podravine, pohranjeno je i čuva se u Hrvatskom Etnografskom Muzeju u Zagrebu. Trebalо bi da i Gradski muzej u Koprivnici

potakne akciju i da u Podravini prednjači u sakupljanju predmeta narodnog folklora, pa i u čuvanju prekrasnih podravskih pisanica... Na svaki način, pisanice i šarena uskršnja jaja neka i dalje ostanu izrazom ljudske radosti zbog proljeća i sunca, neka i nadalje majke njima darivaju djecu, neka im se i dalje dječica vesele, kao i nekad, kad je proljetno jaje značilo plodnost i obnovu života. Pa i bogata Podravina neka ne napušta ovaj prekrasni prastari slavenski običaj, još živ u njenim selima. Neka mlado pokoljenje ne zanemari preuzeti od staraca ovu vještinu, po kojoj će i nadalje podravske pisanice među našim uskršnjim jajima iz ostalih krajeva biti među prvima svojom izradbom i profinjenim izrazom ljepote.»

Navedenim citatom željeli smo prenjeti misli oduševljenja koje su ne samo govorile o bogatoj podravskoj tradiciji i ukazivale na nju već su pokrenule skupljanje pisaničkog blaga i u tada novoosnovanom koprivničkom muzeju, u kojem se potom prikupio marnim radom njegovih djelatnika značajan broj vrijednih primjeraka zbirke pisanica, koja se i danas i dalje sistematski nadopunjuje. I ne samo to, već i u mnogom akcijama koje koprivnički muzej potiče ili u njima sudjeluje preko njene etnologinje Vesne Peršić Kovač govorí nam o životu zainteresiranosti podravsku sredine da taj osebujni vid narodnog umjeća njegujemo i prenosimo u nasljeđe.

Upoznali smo dosad u naprijed rečenom da pisanica ima dugu povijest i da je njezina uloga u narodnoj baštini nadasve važna. Tu bi trebalo podcrtati i spomenuti svakako i značaj koji pisanica zauzima u narodnoj umjetnosti mnogih naroda, posebno našeg. Naposljetku ukrašene pisanice spadaju i u kulturno dobro i našeg podravskog kraja i zavičaja.

Možemo na kraju i istaknuti da se pisanica danas posve poistovjećuje i s blagdanom Uskrsa i da je kod nas postala nezamjenjivi i istinski simbol tog najvećeg blagdana vjere.

LITERATURA:

1. Gavazzi, Milovan: "Godina dana hrvatskih narodnih običaja"- II. novo priređeno izdanje – Zagreb 1988.
2. Gavazzi, Milovan: "Pisanice u Jugoslaviji" – biblioteka međunarodne smotre folklora, Zagreb, 1975.
3. Bakrač, Ivanka: «Zbirka ukrašenih pisanica Etnografskoga muzeja u Zagrebu», Dokumentacija Etnografskog muzeja, stručni arhiv, br. 212/ 75.
4. Gušić, Marijana: Podravske pisanice, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, Sv. 2.1946.
5. Barlek, Josip: Uskrsne pisanice iz zbirke Etnografskoga muzeja u Zagrebu, katalog izložbe, 2001.
6. Barlek, Josip: Zbirka Heffer – Pisanice iz Ukrajine i Hrvatske, katalog izložbe, Etnografski muzej Zagreb, 1999.
7. Barlek, Josip, Pisani Vuzem – uskrsni običaji sjevero zapadne Hrvatske, katalog izložbe, Etnografski muzej Zagreb, 1991.
8. Barlek, Josip i Mirjana: Podravski motivi / Etnografija – naiva, katalog izložbe, Etnografski muzej Zagreb, 1988.
9. Barlek, Josip i Mirjana; Ivkanec, Ivanka, Iz svijeta podravskog muža, uz 25. godišnjicu umjetničkog rada Josipa Cugovčana, (katalog izložbe), Zagreb: Etnografski muzej, 1996.